

ANTONIJA HABJAN-KRIZAJ

KAKO ŽIVIJO MED NAMI DUŠEVNO PRIZADETI

DUŠEVNA PRIZADETOST KOT ZAKONITOST

V paleti človekovih sposobnosti, posebnosti, nadarjenosti je kot zakonitost prisotna tudi duševna prizadetost. V vsaki družbi, tudi današnji, in kljub napredku znanosti je po mednarodnih izkušnjah (kriteriji svetovne zdravstvene organizacije) duševno nezadostno razvitih oseb 2,5 do 3 % ali ena na 300 do 400 ljudi. V Sloveniji je po teh cenitvah to 43.750 do 52.000 ljudi.¹

Večina, okrog 75 %, je lažje duševno prizadetih² (v Sloveniji 35.200). Razlogi za lažjo duševno prizadetost so največkrat v prirojenih duševnih zmožnostih, in ker imajo slabe možnosti za razvoj v prvih letih življenja.

Ti otroci se razlikujejo od drugih v tem, da potrebujejo nekoliko več pozornosti in strokovne pomoči v predšolski dobi. Razlike so težko opazne in so večkrat tudi posledica neustrezne vzgoje ali začasnega zastoja v sicer običajnem duševnem razvoju.

Šolanje lažje duševno prizadetih je v našem sistemu urejeno s posebnim programom in prilagojenim učnim načrtom v specialnih osnovnih šolah: odpadejo tuj jezik, kemija, fizika in težji problemi matematike. Zahteve šolanja so prilagojene predvsem razvijanju tistih spretnosti in navad, ki so potrebne za samostojno življenje in delo. V šolskem letu 1981/82 se je v SR Sloveniji šolalo na šolah s prilagojenim predmetnikom in učnim načrtom 4154 učencev, kar je 1,85 % vseh šoloobveznih otrok v Sloveniji.

Odrasli lažje duševno prizadeti se v delo in življenje vključijo dokaj nemoteno. Nekateri pridobijo tudi delno poklicno usposobljenost. Zaposlijo se na ustreznih manj zahtevnih delovnih mestih v delovnih organizacijah ali doma, se osamosvojijo, ustvarijo družine in se »izgubijo« v populaciji kot povsem enakopravni člani družbene skupnosti.

Zmerno in težje duševno prizadetih³ je mnogo manj, približno 20 % vseh prizadetih (v Sloveniji okrog 9300). Ta oblika prizadetosti je največkrat posledica genetičnih sprememb, porodnih ali drugih možganskih poškodb in bolezni. Čeprav imamo zanje nekatere uspele sistemske rešitve (specialni vrtci, delavnice pod posebnimi pogoji), so vendar take in še druge oblike družbene pomoči tem otrokom in odraslim še premalo razvite oziroma razširjene.

Šolanje oziroma usposabljanje v starosti osnovne šole poteka v oddelkih za usposabljanje pri OŠ s prilagojenim programom, ali v zavodih v Črni na Koroškem in Dornavi. V šolskem letu 1981/82 je bilo tako zajetih 834 otrok, kar predstavlja okrog dve tretjini ocenjenega števila v naši republiki. V osem do desetletnem usposabljanju si otroci pridobijo osnovne socialne in delovne navade, ki jim omogočajo vsaj delno vključitev v običajno okolje.

Odrasli zmerno in težje prizadeti potrebujejo stalno pomoč, ki vse preveč bremeni starše in premalo družbeno skupnost. Ustrezno se vključujejo v delavnice pod posebnimi pogoji, kjer opravljajo povsem enostavna dela, se privajajo na družbo in so v skrbnem varstvu. V Sloveniji je sedaj 14 takih delavnic z okrog 300 varovanci. Velika večina zmerno in težje prizadetih odraslih pa je izključno v varstvu in skrbi staršev ali sorodnikov.

Težko duševno prizadeti⁴ ostanejo kljub telesni rasti na stopnji dojenčka. Večinoma so tudi telesno prizadeti in so vse življenje povsem odvisni od nege v posebnih zavodih ali doma. V SR Sloveniji jih je okrog 2300.

Predšolski in šolski otroci potrebujejo le varstvo (zavod dr. M. Borštnar v Dornavi). V letu 1981 je bilo v varstvu 193 težko prizadetih otrok, vsaj dvakrat toliko pa jih živi doma, kar predstavlja velikansko družinsko breme.

Odrasli težko prizadeti tako rekoč nimajo systemske rešitve. Nekaj jih je našlo streho v socialnih zavodih in v posebnem socialnem zavodu v Hrastovcu. Republiška skupnost socialnega skrbstva načrtuje gradnjo novega zavoda po letu 1985.

Za primerjavo naj povemo še podatke za Škofjo Loko. V šolskem letu 1981/82 je bilo v škofjeloški občini 4847 šolarjev; od tega v oddelkih za delovno usposabljanje in v razredih osnovne šole Blaž Ostrovrhar 57 učencev, kar predstavlja 1,17 % celotne populacije.

PREDSTAVITEV OBMOČJA IN POPULACIJE

Lažje in zmerno duševno prizadeti učenci se v škofjeloški občini v času osnovnega šolanja izobražujejo na osnovni šoli Blaž Ostrovrhar, ki predstavlja že dolgoletno tradicijo posebnega šolstva. Že leta 1946 je bil ustanovljen oddelek pomožne šole pri osnovni šoli, leta 1953 pa je bila ustanovljena Pomožna osnovna šola. V šolskem letu 1960/61 so postale pomožne osnovne šole posebne osnovne šole. Leta 1970 smo dobili oddelek za delovno usposabljanje vrtec leta 1977 in delavnice pod posebnimi pogoji leta 1979.

V naši analizi želimo predstaviti populacijo lažje duševno prizadetih, ki so zapuščali osnovno šolo v zadnjih šestih letih, začenši s šolskim letom 1977/78.

Občina Škofja Loka zajema geografski prostor Selške in Poljanske doline ter Škofje Loke z okolico do ljubljanskega in kranjskega območja. Kakšen je delež prizadetih učencev s posameznih območij škofjeloške občine? (tabela 1.)

Zanima nas, ali se delež prizadetosti pri nas pojavlja v enaki meri, kot to predvideva normalna verjetnostna razporeditev, in če se kaj razlikuje naša krajevna občinska območja. Iz tabele 1 je razvidno, da odstotek pojavljanja redko presega 2 % in da ni bistvenih razlik med Selško in Poljansko dolino ter ožjim škofjeloškim področjem. Vsi deleži pa so manjši, kot so siceršnja teoretična predvidevanja oziroma pravilo.

Naj primerjamo še podatke šoloobveznih otrok v SR Sloveniji, na Gorenjskem in v Škofji Loki: v šolskem letu 1981/82 je bilo v Sloveniji 224.540 šoloobveznih otrok, od tega v šolah s prilagojenim programom 4154 ali 1,85 %; na Gorenjskem je bilo v istem šolskem letu v osnovni šoli 22.124 šolarjev, v šolah s prilagojenim programom 357, kar pomeni 1,6 %. V istem času je bilo v občini Škofja Loka 4847 šolarjev, od tega v OŠ Blaž Ostrovrhar 57 učencev, kar pomeni, 1,2 % celotne osnovnošolske populacije.

Tabela 1

Prizadetost POŠ OŠ		77/78		78/79		79/80		80/81		81/82		82/83				
		laž- ja	zmer- na	%	laž- ja	zmer- na	%	laž- ja	zmer- na	%	laž- ja	zmer- na	%	laž- ja	zmer- na	%
Škofja	POŠ	7	2,57	4	2	2,28	4	1,23	6	1,98	5	1	1,69	5	2	2,30
Loka	OŠ	266	97,43	257		97,72	322	98,77	298	98,02	292		98,31	297		97,70
Selška	POŠ	1	0,86	1	1	2,04	1	0,83			1		0,89	1		1,30
dolina	OŠ	114	99,14	96		97,96	119	99,17	122	100,00	111		99,11	76		98,70
Poljanska	POŠ	6	3,06	4		1,92	1		4	1,80	2		0,93	2	2	2,29
dolina	OŠ	190	96,94	205		98,08	199	100,00	218	98,20	213		99,07	171		97,71
Skupaj	POŠ	14	2,40	9	3	2,11	6	0,93	10	1,54	7	2	1,44	8	4	2,16
	OŠ	570	97,60	558		97,89	640	99,07	638	98,46	616		98,56	544		97,84
SKUPAJ		584	100,00	570		100,00	646	100,00	648	100,00	625		100,00	556		100,00

Podatki za tabelo 1 so iz letnih poročil Zavoda za šolstvo — enota Kranj.

LEGENDA:

- Škofja Loka vsebuje območje OŠ P. Kavčič in C. Golar.
- Poljanska dolina obsega območje Žiri in Gorenja vas.
- Samo v tej tabeli vključujemo zmerno prizadete, ker se izobražujejo in delovno usposablajo na OŠ B. Ostrovrhar kot lažje duševno prizadeti.

OBRAVNAVA POPULACIJE LAŽJE DUŠEVNO PRIZADETIH

Naša analiza za šest generacij, ki so se med osnovnim šolanjem izobraževale po posebnih programih, zajema totalno populacijo in predstavlja vpogled v različna izhodišča. Razen pojavnosti nas je zanimala spolna struktura, poklic staršev, številčnost družin, startni potenciali ob vstopu v šolo in razvoj umskih potencialov do izhoda iz šole, uspeh ob zaključevanju in seveda tudi vključitev v delo in življenje. Ugotovljamo tudi, koliko je otrok, ki bodo v nadaljnjih petih letih prišli iz naše šole.

Leta 1981⁵ je imela občina Škofja Loka 35.275 prebivalcev; od tega je živelo na ožjem območju Škofje Loke 17.524, v Selški dolini 7086 in v Poljanski dolini 10.665 ljudi. Iz podatkov v tabeli 1 je razvidno, koliko učencev je zaključevalo na osnovnih šolah in koliko na posebni šoli (to poimenovanje je zaradi praktičnih razlogov).

Tabela 2

Šolsko leto Spol	77/78	78/79	79/80	80/81	81/82	82/83	Skupaj	
	štev.	štev.	štev.	štev.	štev.	štev.	štev.	%
moški	6	6	4	8	3	5	32	59,26
ženske	8	3	2	2	4	3	22	40,74
Skupaj	14	9	6	10	7	8	54	100,00

Če našo populacijo razvrstimo po spolni strukturi (tabela 2), vidimo, da se je v šestih letih samo dvakrat primerilo, da je bilo deklet več kot fantov; v štirih generacijah pa bistveno več fantov kot deklet, kar je v skladu s teoretičnimi ugotovitvami. V poprečju imamo v šestih generacijah tri petine fantov in dve petini deklet. Kljub različnemu številu zaključujočih vendarle ugotavljamo trend upadanja, ne samo v teh šestih letih, pač pa že od šolskega leta 1974/75.

Naše nadaljnje zanimanje je veljalo poklicu staršev naših otrok (tabela 3).

Tabela 3

Poklic	oče		mati	
	štev.	%	štev.	%
delavec brez poklica	24	44,44	27	50,00
kmet	8	14,82	17	31,48
poklicna izobrazba	18	33,33	7	12,96
tehnik			2	3,70
višja izobrazba	1	1,86		
?	3	5,55	1	1,86
Skupaj	54	100,00	54	100,00

Ker ugotovljamo poklic staršev za šest generacij, postaja dejstvo reprezentativno. Polovica mater naših otrok in 44,44 % očetov spada v kategorijo: delavec brez poklica. Precejšen delež staršev, zlasti mater (31,48 %), je kmetic in skoraj 15 % očetov. To kaže na večjo zaposlenost očetov. Poklicno izobrazbo

ima kar tretjina očetov in skoraj 13 % mater. Med tehniko sta od vseh staršev samo dve materi, kar predstavlja okroglo 4 %; višjo izobrazbo ima samo en oče (1,86 %), za ostale starše (5,55 % očetov in 1,86 % mater) nismo mogli ugotoviti poklica.

Številčnost družin, v katerih rastejo naši otroci (tabela 4).

Tabela 4

Štev. druž. članov	Populacija otrok	
	štev.	%
2	3	5,56
3	5	9,26
4	10	18,52
5	13	24,07
6	9	16,67
7	12	22,22
8	1	1,85
9	1	1,85
Skupaj	54	100,00

Na prvi pogled je vidno, da so naši otroci člani številčno velikih družin. Kar četrtnina otrok je iz petčlanskih in samo dva odstotka manj iz sedemčlanskih družin, kar 16 % otrok je iz družin s šestimi člani. So pa tudi posamezniki iz osem- in devetčlanskih družin. Za primerjavo naj navedemo, da šteje povprečna slovenska družina 3,2 člana,⁶ povprečna škofjeloška 3,4 člana, povprečna naša pa 5,3 člana.

Kdaj so bili naši učenci sprejeti v osnovno šolo s prilagojenim predmetnikom in učnim načrtom? Na sprejem so verjetno vplivali ne samo subjektivni razlogi, ampak tudi sistemska stališča do problema lažje duševne prizadetosti.

Če povzamemo podatke za vseh šest generacij (tabela 5), vidimo, da je večina učencev začela šolanje s prvim razredom (40,74 %), sledijo tisti z vstopom v drugi (33,33 %) in tretji razred. So pa tudi primeri, da so učenci vstopali v višje razrede: v peti 5,55 % in v šesti razred 3,70 %. Za vse učence, ki so bili sprejeti v višje razrede, velja, da so prihajali tudi zaradi socialnih in drugih vzrokov in ne samo zaradi duševne prizadetosti. Seveda pa so ob prehodu iz osnovne šole na posebno šolo bili vsi neuspešni.

Prav gotovo nas ob tej neuspešnosti zanima, iz kakšnega izhodišča so učenci vendarle prihajali na šolo s prilagojenim predmetnikom in učnim načrtom? Zato smo preverjali kategorijo umskega potenciala, kot so ga izkazali na psihološkem testiranju pred vstopom ali prestopom na našo šolo (tabela 6).⁷

Ob vstopu na našo šolo so učenci izkazali skoraj dvotretjinsko večino kategorije lažje duševne prizadetosti in nekaj manj kot tretjino kategorije mejne inteligentnosti. Če podrobneje analiziramo, kakšna so bila razmerja v posameznih generacijah, lahko ugotovimo, da je ob vstopu imela najčistejšo kategorijo generacija, ki je zaključila šolanje v šolskem letu 1980/81, saj je imela samo 10 % mejnih rezultatov, kategorijo lažje duševne prizadetosti pa 90-odstotno;

Tabela 5

Solsko leto	77/78		78/79		79/80		80/81		81/82		82/83		Skupaj	
Razred	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%
1	3	21,42	1	11,11	4	66,66	5	50,00	6	85,92	3	37,50	22	40,74
2	4	28,58	7	77,78	2	33,34	4	40,00			1	12,50	18	33,33
3	4	28,58	1	11,11							2	25,00	7	12,96
4											1	12,50	1	1,86
5	3	21,42											3	5,55
6							1	10,00			1	12,50	2	3,70
7									1	14,28			1	1,86
Skupaj	14	100,00	9	100,00	6	100,00	10	100,00	7	100,00	8	100,00	54	100,00

Tabela 6

Generac.	77/78		78/79		79/80		80/81		81/82		82/83		Skupaj	
Kat. ob vstopu	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%
71—90	3	21,42	2	22,22	3	50,00	1	10,00	4	57,14	4	66,67	17	31,48
51—70	10	71,42	7	77,78	3	50,00	9	90,00	3	42,86	2	33,33	34	62,96
36—50	1	7,14											1	1,86
36													2	3,70
Skupaj	14	100,00	9	100,00	6	100,00	10	100,00	7	100,00	6	100,00	54	100,00

sledita ji generaciji 78/79 in 77/78. Generacija iz leta 79/80 je imela ravno 50 % delež iz mejne inteligentnosti in lažje duševne prizadetosti. Zadnji dve generaciji pa izpričujeta vse večje deleže učencev, ki so izkazali mejno inteligentnost in s tem dvignili nivo populacije, kar pomeni za učitelje lažje delo, učencem pa omogoča boljši uspeh ob zaključku šolanja. Tisti učenci, ki so prestopili na našo šolo v višjih razredih (prim. tab. 5) pa dvigajo nivo kategorije, saj smo že omenili, da so bodisi vzgojno zanemarjeni, bodisi socialno prikrajšani in ne primarno duševno prizadeti.

Ob tem, kaj so izkazali učenci ob vstopu v šolo, pa nas zanima, kakšne rezultate testa inteligentnosti so izkazali učenci ob odhodu (izstopu) iz osmega razreda osnovne šole B. Ostrovrhar (tabela 7).

Zanima nas namreč, koliko so se učenci med posebnim šolanjem razvili, kaj pomeni zanje šolanje pod posebnimi, objektivno ugodnejšimi pogoji za učenje, kot bi jih sicer imeli v mnogo številčnejših razredih osnovne šole. Rezultate testa inteligentnosti omenjamo zgolj iz orientacijskega stališča. To je samo en pokazatelj njihovega osebnošnega razvoja. Pri tem bi se lahko opirali tudi na socialno, vedenjsko, materialno in organsko izhodišče, zlasti zategadelj, ker smo ugotovili, kolikokrat je bila vzgojna zanemarjenost in ne le duševna prizadetost vzrok za prestop na našo šolo (prim. tab. 6).

Če je na začetku dve tretjini učencev izkazalo lažjo duševno prizadetost, je do izstopa v 14. ali 15. letu starosti kar tri četrtine učencev prešlo iz te kategorije v kategorijo mejne inteligentnosti in jih v kategoriji lažje duševne prizadetosti ostaja le še okroglo 13 odstotkov. Kar 9,25 % učencev pa je ob izstopu izkazalo rezultat normalne poprečne inteligentnosti.

Lažje duševno prizadeti učenci pri gospodinjskem pouku

Lažje duševno prizadeta učenca pri tehničnem pouku

Prikazana dejstva (čeprav je to le en vidik) kažejo na izrazit razvoj duševnih zmožnosti med izobraževanjem na naši šoli oziroma na prednosti posebnega izobraževanja za učence z motnjami v duševnem, socialnem in vedenjskem razvoju.

Tabela 7

Generac.	77/78	78/79	79/80	80/81	81/82	82/83	Skupaj
Kat. ob izstopu	štev. %	štev. %	štev. %	štev. %	štev. %	štev. %	štev. %
90—110				1 10,00	2 28,58	2 25,00	5 9,25
70—90	12 85,71	6 66,67	5 83,33	8 80,00	5 71,42	5 62,50	41 75,93
51—70	2 14,29	2 22,22	1 16,67	1 10,00		1 12,50	7 12,96
50		1 11,11					1 1,86
Skupaj	14 100,00	9 100,00	6 100,00	10 100,00	7 100,00	8 100,00	54 100,00

Tabela 8

Sol. leto	77/78	78/79	79/80	80/81	81/82	82/83	Skupaj
Sol. usp.	štev. %	štev. %	štev. %	štev. %	štev. %	štev. %	štev. %
2		1 11,12		2 20,00			3 5,56
3	8 57,14	4 44,44	4 66,67	3 30,00	5 71,42	3 37,50	27 50,00
4	6 42,86	4 44,44	2 33,33	5 50,00	2 28,57	5 62,50	24 44,44
Skupaj	14 100,00	9 100,00	6 100,00	10 100,00	7 100,00	8 100,00	54 100,00

S prihodom na osnovno šolo B. Ostrovrhar so bili vsi otroci neuspešni. S kakšnim uspehom pa so odhajali iz osmega razreda (tabela 8)?

Osnovna ugotovitev največjega pomena za učence same je, da so vsi uspešno zaključili osnovno šolanje. Največ jih je zaključilo z dobrim uspehom v poprečju polovica učencev za vseh šest let. Samo dobrih pet odstotkov je v šestih letih zaključilo šolanje z zadostnim uspehom, ostalih 44,44 % pa je zaključilo šolanje celo s prav dobrim uspehom. S takim startom — občutek uspešnosti in poguma — je njihova pot za vključitev v delo in nadaljnje življenje veliko lažja.

Tako sledi še pregled vključitve naših učencev po končani osnovni šoli (tabela 9).

Poudariti moramo, da so organizacije združenega dela v Škofji Loki imele vedno posluh za sprejem naših učencev, zlasti po izkušnjah, ki so jih z njimi pridobile na delovni praksi, ki jo ti učenci opravljajo v sedmem in osmem razredu. To je nadvse zanimiva preizkušnja zrelosti za leta njihove starosti: gre za vživljanje v delovni sistem, novo socialno okolje, preizkušnje vzdržljivosti pri osemurnem delovnem ritmu in seveda pridobivanje delovnih izkušenj.

Tabela 9

OZD-Generacija	77/78	78/79	79/80	80/81	81/82	82/83	Skupaj
Iskra	1	1	3	2	1		8
Kladivar		1	1				2
Tehnik		1					1
Alpetour	1	2					3
Inštalacije	1	1					2
Poliks		1					1
Termopol	1	1					2
Alples	1					1	2
Loka	2		1				3
Peks	1			1			2
Etiketa	2						2
Kroj	2						2
EGP	1					1	2
Jelovica	1			3	2	4	10
Termika			1				1
LTH				2	1		3
PTT				1			1
Kmet					2		2
Šola 8. r.					1		1
Šola za kov. str.						1	1
Nezaposleni		1		1		1	3
Skupaj	14	9	6	10	7	8	54

Osnovne ugotovitve so, da naše učence največ zaposlujeta Jelovica in Iskra, ostale razporeditve so razvidne iz tabele. V teh šestih letih so se v nadaljnje šolanje vključili štirje učenci, kar je 7,41 % naše populacije. V tem času sta dva nezaposlena — ena učenka zategadelj, ker še ni dopolnila petnajst let. Dva

učenca sta ostala doma na kmetiji. Ena učenka je obiskovala ponovno osmi razred zaradi šibkejše telesne rasti. Očitno je, da naši učenci ne fluktuirajo; ob trenutni problematičnosti (nerazumevanju okolja) smo posredovali in stvari so se uredile.

V prihodnjih petih letih se bo število zaključujočih osipalo: do šolskega leta 1987/88 bo našo šolo predvidoma dokončalo 18 učencev, se pravi, manj kot štirje učenci na leto (3,6). Glede na majhno število upamo, da vključitve v delo kljub sedanji težki gospodarski situaciji ne bodo problem.

DRUŽBENA SKRB ZA DUŠEVNO PRIZADETE V ŠKOFJI LOKI

Naš sistemski odnos do telesne in duševne prizadetosti odlikuje humanost, ki pa je pogosto ne moremo realizirati zaradi drugotnih razlogov: ni razumevanja, ni denarja. Prizadevanja staršev samih bi bila neuspešna, če ne bi bila družba pripravljena razbremeniti družine, ki iz dneva v dan nosi breme duševno prizadetega otroka. Staršem gotovo pomaga posebna organizacija društva za pomoč duševno prizadetim. V Škofji Loki je bilo tako društvo ustanovljeno leta 1968 — v Sloveniji še danes štiri občine nimajo društva. Starši, strokovnjaki, ljubitelji in pedagoški delavci osnovne šole B. Ostrovrhar so s svojo aktivnostjo spodbudili prave forume: že leta 1977 je bil organiziran vrtec za zmerno duševno prizadete, kar pomeni neprecenljivo pridobitev za starše in otroke. Izobraževanje in usposabljanje med osnovnim šolanjem je odlično vodila ekipa osnovne šole B. Ostrovrhar. Naslednja skrb društva pa je bila vključitev zmerno prizadetih po osnovnem izobraževanju. Naporna prizadevanja so rodila sad leta 1979, ko je bila kot četrta v Sloveniji odprta delavnica pod posebnimi pogoji. V njej se v varstvo in delno tudi za delo zbirajo zmerno prizadeti. Družine varovancev se zavedajo ugodnosti in pomena te možnosti, ki bo ostala tudi takrat, ko staršev več ne bo.

Ob duševni prizadetosti je pomembno, da se zavedamo kot krajan ali delavci ali strokovnjaki, da duševne prizadetosti niso krivi starši, ne otroci

Sola v naravi lažje duševno prizadetih učencev

Ročni izdelki zmerno duševno prizadetih učencev

sami in da si često ne moremo pomagati sami. Zato jim moramo po svojih najboljših močeh pomagati mi, kot posamezniki in kot družba, da bo njihovo življenje vredno življenja.

ZAKLJUČKI ANALIZE

1. Na področju škofjeloške občine je delež lažje duševne prizadetosti nižji, kot to predvideva normalna verjetnostna razporeditev. Delež je nižji tudi, če se primerjamo s SRS in z Gorenjsko. Posamezna območja (Selška, Poljanska dolina, Škofja Loka) se med seboj pomembno ne razlikujejo.

2. Spolna struktura se giblje 60 : 40 v korist fantov.

3. Večina staršev naše populacije so delavci brez poklica ali pa se ukvarjajo s kmetijstvom.

4. Družine, iz katerih izhajajo učenci OŠ Blaž Ostrovrhar, so številne, saj šteje poprečna naša družina 5,3 člana, poprečna slovenska pa 3,2 člana.

5. Večina učencev (40,74 %) je prišla na šolo s prilagojenim programom v prvi razred.

6. Ob vstopu v šolo je dve tretjini učencev izkazalo na psihološkem testiranju lažjo duševno prizadetost. Seveda pa so bili otroci razvrščeni na šolo s posebnim programom iz kompleksa razlogov in ne samo zaradi rezultatov psihološkega pregleda.

7. Po analizi sodeč so se učenci v šoli odlično razvijali, saj je v kategoriji lažje duševne prizadetosti ob izstopu samo 13 % rezultatov, 76 % rezultatov v kategoriji mejne inteligentnosti in skoraj 10 % v kategoriji normalne poprečne inteligentnosti. Pri tem lahko govorimo tudi o sprostitvi in ne samo o razvoju duševnih potencialov učencev.

8. Vsi učenci naše skupine so uspešno zaključili osnovno šolanje: 50 % z dobrim in kar 44 % s prav dobrim uspehom.

9. Osnovna ugotovitev je, da praktično do konca koledarskega leta zaposlimo vsako generacijo. Največ učencev zaposlujeta Jelovica in Iskra. Od 54 učencev so se izobraževali 4 (7,40 %): 2 v lesni in 2 v kovinski stroki. Mnenja OZD so, da so ti učenci zanesljivi, ubogljivi in spoštljivi delavci, če jih delovno okolje dobro sprejme. Fluktuacije je malo, prav tako tudi nezaposlenosti.

10. V petih letih, ki so pred nami (do vključno šol. leta 1987/88), bo predvidoma zaključevalo na osnovni šoli Blaž Ostrovrhar 18 učencev, nekako 4 učenci letno. Torej se delež naše populacije še manjša.

OPOMBE

¹ Podatki povzeti po materialih ZDPDP SRS 1982.

² Lažje duševno prizadeti so otroci, ki imajo tako zmanjšane sposobnosti za umsko delo, da ne morejo biti uspešni pri rednem vzgojno-izobraževalnem delu in potrebujejo zato posebne oblike usposabljanja (orientacijski inteligenčni kvocient: IQ 51—70). Pravilnik o razvrščanju in razvidu otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Ur. list SRS, št. 18/77).

³ Zmerno duševno prizadeti so otroci, ki imajo zmanjšane sposobnosti za samostojno delo, so pa sposobni vzdrževati kontakt z okolico, pridobiti navade in skrbeti za svoje osnovne potrebe ter se priučiti za preprosta opravila (orientacijski IQ 36—50).

Težje duševno prizadeti so otroci, ki imajo tako zmanjšane sposobnosti, da so omejeni v gibanju, govoru in v skrbi za svoje osnovne potrebe ter so nesposobni za samostojno delo, lahko pa se priučijo za najbolj enostavna opravila (orientacijski IQ 21—35). Ur. list SRS, št. 18/77.

⁴ Težko duševno prizadeti so otroci, ki imajo tako slabo razvite umske sposobnosti, da so tako omejeni v svoji sposobnosti gibanja, govora in skrbi za svoje osnovne potrebe, da potrebujejo stalno varstvo, posebno oskrbo in nego (orientacijski IQ pod 20). Ur. list SRS, št. 18/77.

⁵ Glej Almanah občine Škofja Loka za leto 1981. Ostali podatki za tabele so iz arhiva OŠ Blaž Ostrovrhar, Centra za socialno delo Škofja Loka in Skupnosti za zaposlovanje Kranj.

⁶ Podatki so iz Statističnega letopisa SRS za leto 1982.

⁷ Rezultati izhajajo iz psihološkega pregleda z WISC-testom inteligentnosti za otroke in mladostnike.

Zusammenfassung

WIE LEBEN BEI UNS GEISTIG BEHINDERTE

Die Autorin bespricht die Population leichter und mittelmäßig betroffener Kinder, die in den letzten sechs Jahren (seit Beginn des Schuljahres 1977/78) eine Sondervolksschule in Škofja Loka absolviert haben. Eine Analyse von sechs Generationen, die während der fundamentalen Schulung aufgrund besonderer Programme (angepaßter Lehrstoff und Unterrichtsplan) ausgebildet wurden, umfaßt die gesamte Population und gewährt einen Einblick in verschiedene Ausgangspunkte. Außer vorkommender Anomalien behandelt sie die Geschlechtsstruktur, den Beruf der Eltern, das Startpotential beim Eintritt (bzw. Übertritt) in die Schule und die Entwicklung des geistigen Potentials bis zum Austritt aus der Schule, ferner den Erfolg beim Abschluß der Schulung und die endliche Einschaltung in die Arbeit und das Leben, sowie die gesellschaftliche Sorge für geistig Behinderte.